

MODA JAKO PROBLEM LINGWISTYCZNY, RED. KRYSZYNA WOJTCZUK, Siedlce 2002, 268 s.

Książka jest zbiorem rozpraw poświęconych zagadnieniom mody w języku. Problematykę zmian, jakie dokonują się w języku pod wpływem mody, trzeba traktować jako ważną i obecnie szczególnie nośną społecznie. Warto więc było objąć refleksją teoretyczną zbiór zjawisk, które znajdują w tekstowej empirii bogatą egzemplifikację. Warto też było liczne przejawy mody językowej udokumentować.

Zwracając uwagę na polileksję terminologiczną i współistnienie takich określeń, jak: *snobizm językowy*, *natręty językowe*, *słowne wytrychy*, *wyrazy modne*, liczni autorzy starają się dookreślić zjawisko mody językowej. Wartością podstawową rozpraw jest różnorodność propozycji. Wraca się do dorobku poprzedników, oddając sprawiedliwość pierwszym obserwatorom opisywanej problematyki – Danucie Buttler i Zofii Kurzowej. Przeważają jednak próby zaproponowania własnych rozwiązań.

Jako kategorię złożoną postrzega modę językową Kazimierz Ożóg. W rozprawie zatytułowanej *Mody w języku a mody kulturowe* badacz zwraca uwagę na różnic wany zakres językowy i społeczny zasięg mody oraz jej rolę, dociekając przyczyn wzmoczonej w stosunku do potrzeb komunikacyjnych frekwencji wybranych wyrazów. Bardzo interesujące i cenne są rozważania autora dotyczące specjalnych właściwości wyrazów modnych: dużej częstości, nacechowania emocjonalnego, zmian znaczeniowych. Z metodologicznego punktu widzenia ważne jest zwrócenie uwagi na powiązanie mody językowej z określonymi (też modnymi!) tendencjami kulturowymi.

Oryginalną próbę uporządkowania i dookreślenia semantyki terminu podejmuje w swych rozważaniach Krystyna Wojtczuk, która omawia wyczerpująco i skrupulatnie definicje słownikowe leksemu *moda*. Precyzowaniu pojęcia służą ponadto artykuły poświęcone charakterystyce określonego zjawiska językowego, które może być rozpatrywane w kategoriach mody. Autorzy przedstawiają przy tym zarówno pożądane, jak i zgubne skutki komunikacyjnej mody.

Sporo uwagi poświęca się komunikacji medialnej. Maria Wojtak, charakteryzując style tej komunikacji, omawia dominujące obecnie tendencje w sposobie kształtowania prasowych gatunków informacyjnych. Autorka uwypukla supremację komunikacji interakcyjnej, aktywizującej czytelnika i zbliżającej informację do publicystyki. Opisuje bogacenie się zbioru gatunków, zmiany ich hierarchii i

funkcji, pokazując jak prestiżowe pisma dyktują styl komunikowania i zastępują zwykle informowanie powiadamianiem opartym na konceptyzmie. Dopełnieniem tej charakterystyki są rozważania Małgorzaty Świącickiej o modzie na potoczność w prasie kobiecej oraz Elizy Grzelak i Moniki Rzeszutek, które przedstawiają (w kontekście mody językowej) zjawisko wpływu relatywizmu kulturowego na kreowanie świata w mediach.

Modnym i niestety negatywnym wyróżnikiem współczesnego języka religijnego jest poświęcony artykuł Bożeny Matuszczyk. Autorka pokazuje negatywne skutki używania w kazaniach i innych wypowiedziach o tematyce religijnej następujących leksemów: *tajemnica, zbawczy, dzieło, głęboki, szczególnie, pochylać się nad*.

Bogato ilustrowane są rozprawy charakteryzujące różnorodne przejawy mody w wypowiedziach dzieci. Wpływ reklamy na owe wypowiedzi i przykłady kreatywnego przekształcania tekstów reklamowych przez dzieci przedstawia Jadwiga Lizak. Modne słowa i zwroty w języku dzieci są przedmiotem rozważań Renaty Biardzkiej. Obszerne charakterystyki różnorodnych przejawów mody w codziennym języku młodzieży zawierają artykuły Małgorzaty Świącickiej i Włodzimierza Mocha oraz Beaty Burskiej-Ratajczak.

Dzięki kilku rozprawom i studiom został też zinwentaryzowany zbiór form modnych w polszczyźnie przelomu wieków XX i XXI. Trzeba w związku z tym polecić lekturę rozważań na temat zakresu użycia leksemu *przyjazny* w artykule Krystyny Wojtczuk, opisu ekspansywności złożenia z *auto* (*auto-*) i *tele* (*tele-*) w artykule Andrzeja Dyszaka, modnych nazw firm scharakteryzowanych przez Renatę Przybylską i Kazimierę Gorczycę.

Opublikowane w książce rozprawy pozwalają postrzegać zjawisko mody językowej wieloaspektowo – jako kategorię kulturową, socjologiczną i obyczajową, która znajduje odzwierciedlenie w sposobie widzenia świata, stylu komunikacji i zbiorach używanych w niej środków językowych.

Rozważaniom autorów zawdzięczamy nowe spojrzenie zarówno na rolę podmiotu w komunikacji, jak i liczne naciski oraz ograniczenia czy automatyzmy, którym podlegają indywidualne zachowania językowe. Moda językowa jest przedstawiona jako zjawisko znane z historii polszczyzny (por. artykuły Ewy Woźniak i Violetty Machnickiej), zjawisko przemijające, lecz skupiające, jak w soczewce, najważniejsze kulturowe wyróżniki danej epoki, będące ponadto miernikiem jakości i tempa przemian kulturowych.

Omawiana książka ma wysoką wartość dokumentacyjną i niezbywalne walory metodologiczne oraz poznawcze. Autorzy zawartych w niej rozpraw dokumentują

i ogarniają dojrzałą refleksją zjawiska językowe, charakterystyczne dla okresu przyspieszonych przemian społecznych i kulturowych. Pokazują zarówno mechanizmy komunikacyjne o trwałym i uniwersalnym charakterze, jak i procesy oraz formy przemijające, by nie rzec efemeryczne.

Książkę warto polecić wszystkim zainteresowanym problematyką kulturowych uwarunkowań przeobrażeń w języku i w zachowaniach komunikacyjnych jego użytkowników.

MARIA WOJTAK

PRZEJAWY POTOCZNOŚCI W TEKSTACH ARTYSTYCZNYCH, RED. JERZY BRZEZIŃSKI,

Wydawnictwo Szkoły Nauk Humanistycznych i Społecznych Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2001, s. 182.

Omawiana praca jest zbiorem artykułów, który stanowi trzeci tom serii *Studia o języku i stylu artystycznym*. Tom ten jednakże – w odróżnieniu od tomów poprzednich – nie jest owocem konferencji naukowej. Zawarty w nim zestaw 16 artykułów poprzedzono prezentacją sylwetki profesora Jerzego Brzezińskiego – wybitnego historyka języka, stylistyka i dialektologa. Biogram uzupełnia lista najbardziej znanych publikacji badacza.

Rozmaitość przedmiotów analiz i stosowanych metod w poszczególnych artykułach spowodowała to, że za jedyny wyróżnik kompozycyjny tomu można uznać, zasadniczo w nim dominujący alfabetyczny układ artykułów.

Otwierający zbiór artykuł M. Brzeziny (*Leksyka potoczna w tekście poprawnościowym*) przedstawia elementy stylu potocznego w wariantach nacechowanym, zawarte w wydanej w 1876 roku w Warszawie niewielkiej broszurce A. Walickiego pt. *Błędy nasze w mowie i piśmie ku szkodzie języka polskiego popełnione oraz prowincjonalizmy*. W wybranym z tej publikacji słownictwie potocznym autorka wyróżniła leksykę pejoratywną i leksykę lekceważącą. Funkcją obydwu grup miało być piętnowanie omawianych przez Walickiego błędów językowych. Według M. Brzeziny jego książki wywierały znaczny wpływ na styl wydawnictw poprawnościowych do czasów II wojny światowej.